

SPOL IN DRUŽBA

BIOLOŠKI IN DRUŽBENI SPOL

Biološki: zunanje/notranje genitalije, spolne žleze, hormoni...

RAZLIKE MED SPOLOMA IN DRUŽBA HORMONI IN MOŽGANI

- vzroki za razlike v obnašanju med moškim in žensko naj bi bil v hormonih in možganih
- normalno ženske proizvajajo večje količine progesterona in estrogena, moški pa več testosterona

DELITEV MOŽGANOV

- leva polovica: jeziki in analitične spretnosti
- desna: vizualno-prostorske zmožnosti

GENETIKA IN EVOLUCIJA

LIONEL TIGER IN ROBIN FOX – ČLOVEŠKA BIOGRAMATIKA

- **BIOGRAMATIKA:** je gensko pogojen program, ki vnaprej določa človeka, da se vede na določene načine. Delno podedovani od primatskih prednikov, delno pa so se razvili v času človeškega bivanja v lovskih in nabiralskih skupinah.
- Trdita, da so moški bolj agresivni in dominantni –gensko pogojeno
- Trdita da je dominacija s spolom povezana značilnost
- Osnovna družinska enota sestoji iz matere in otroka – čustvena vez je gensko pogojena predispozicija

SOCIOBIOLOGIJA – EVOLUCIJA ČLOVEŠKEGA VEDENJA

- razvije E. O. Wilson
- sociobiologi menijo, da se ljudje in druge vrste razvijajo in spreminjajo v procesu naravnega izbora. Posamezni pripadniki vrst se razlikujejo po svojih fizičnih značilnostih in s tega vidika tisti, ki so najbolj prilagojeni svojemu okolju najverjetneje preživijo in se razmnožujejo. Ker ima naraščaj zaradi genskega dedovanja podobne značilnosti kot njegovi starši se značilnosti vrste lahko spreminjajo ker preživijo najsposobnejši.
- Trdijo, da se ne razvijajo le fizične značilnosti ampak tudi vedenje
- Menijo, da živalskemu in človeškemu vedenju vladajo genska navodila
- Sociobiologom se zdi, da so korenine vojn in teritorialnosti v agresivnih poskusih moških zavarovati in obdržati dostop do lastne ženske in pri tem preprečiti dostop drugim moškim

KRITIKE EVOLUCIJSKIH IN GENSKIH TEORIJ

- oba pristopa predpostavljata neposredno povezavo med vzorci genskega dedovanja in človeškega obnašanja. vendar pa ni dokaza, da taka povezava obstaja.

- Kritiki menijo, da sociobiologija poskuša razložiti univerzalno človeško vedenje, ki sploh ni univerzalno.

BIOLOGIJA IN DELITEV DELA GLEDE NA SPOL

GEORGE PETER MURDOCK – BIOLOGIJA IN PRAKTIČNOST

- biološke razlike med moškimi in ženskami vidi kot temelje delitve dela v družbi glede na spol. Vendar pa meni, da moških in žensk ne usmerjajo gensko gensko utemeljene predispozicije ali značilnosti, ki bi jim pripisale neko določeno vlogo.
- Meni, da biološke razlike vodijo do spolno pogojenih vlog iz čiste praktičnosti.

TALCOTT PARSONS- BIOLOGIJA IN EKSPRESIVNA ŽENSKA

- izolirana nuklearna družina v moderni industrijski družbi je specializirana za 2 temeljni funkciji:
 - socializacija naraščaja
 - stabilizacija odraslih osebnosti
- da je socializacija učinkovita je potrebna tesna in topla skupina, ki lahko nudi oporo. Družina zadovoljuje te potrebe, ženska odgovorna za socializacijo potomstva
- ženska vloga v družini ekspresivna: ženska ustvarja toplino, varnost in čustveno podporo.
 - nujno potrebno za učinkovito socializacijo naraščaja
 - instrumentalna vloga:moški□stres, napetost□ ekspresivna ž sprošča to napetost tako, da utrujenega oskrbovalca obda z ljubeznijo, upoštevanjem in razumevanjem

JOHN BOWLBY- VEZ MED MATERJO IN OTROKOM

- sklepa, da je za duševno zdravje nujno potrebno, da dojenček in majhen otrok izkusita tople intimen in stalen odnos s svojo materjo

ANN OAKLEY – KULTURNA DELITEV DELA

- ne strinja se, da obstaja kakšna naravna ali neizbežna delitev dela
- delitev med spoloma ni univerzalna
- določenih vlog vedno ne opravlja določen spol

KULTURA IN VLOGE SPOLOV

- trdi, da ne obstajajo izrecno ženske vloge in da biološke značilnosti ne omejujejo žensk pri opravljanju določenih del. Tako imenovano biološko nesposobnost žensk, da bi opravljale težavno in zahtevno delo ima za mit

KULTURA IN VLOGA MATERE GOSPODINJE

- Prihaja do naslednjih sklepov:
 - družbene vloge spolov so kulturno ne pa biološko določene
 - dokazi kažejo, da ni takih opravil, ki jih opravljajo izključno ženske
 - materinska vloga je kulturna konstrukcija, dokazi kažejo, da otroci ne zahtevajo tesnega, intimnega in stalnega odnosa z materjo

DRUŽBENA KONSTRUKCIJA VLOG SPOLOV

SOCIALIZACIJA IN DRUŽBENE VLOGE

4 GLAVNI NAČINI, NA KATERE SE ODVIJA SOCIALIZACIJA V SPOLNE VLOGE:

- * manipulacija
- * usmerjanje
- * uporaba verbalnega apeliranja (ti si poreden fant)
- * izpostavljenost različnim aktivnostim

DODELITEV SPOLA

- spol je družbeno konstruiran
- dodelitev spola je družbeno proizvedena

DVA ALI VEČ SPOLOV

- * nekateri posamezniki imajo moške kromosome a se fizično zdijo kot ženske
- * bolezen turnerjev sindrom: nimajo kromosomov XY niti XX, so pa ženske, vendar jih zavrnejo na testih spola
- * hermafroditizem: obojespolniki

DODELITEV K SPOLOMA

4 PROCESI DODELITVE SPOLA:

- vsebina in način govora
- javni fizični videz
- informacije o svoje preteklem življenju
- zasebno telo

RAZLIKE MED SPOLOMOA- SKLEP

- David Morgan in Linda Birke trdita, da sta bio in d spol medsebojno povezana
- Biološke spolne razlike vplivajo na družbene razlike mede spoloma in obratno
- Pomembna kulturna interpretacija bio razlik

NEENAKOST MED SPOLOMA

3 feministični pristopi:

- radikalni feminizem:

krivi moške za izkoriščanje žensk, moški naj bi imeli korist od podrejenosti žensk. Ženske so izkoriščene, er opravljajo brezplačno delo za moške, ko negujejo otroke in opravljajo gospodinjska dela, ter zato ker jim je onemogočen dostop do položajev moči.

Družbo vidijo kot patriarhalno- vladajo moški, ženske so podrejene, družina kot ključna institucija za ki povzroča zatiranje žensk.

Separatistične feministke trdijo, da bi se ženske morale organizirati neodvisno od moških, zunaj družbe, v kateri vladajo moški

- marksistični in socialni feminizem:

ne pripisujeta izkoriščanja žensk samo moškim. Osnovni vir zatiranja žensk naj bi bil kapitalizem, kapitalisti največ koristi. Glavni vir izkoriščanja žensk naj bi bilo neplačano delo gospodinj in mater. Slabši položaj žensk, nimajo sredstev, nimajo moči. Poudarjajo sodelovanje žensk in moških delavskega razreda

- liberalni feminizem:

feministke stremijo k postopnim spremembam v političnem, gospodarskem in socialnem sistemu zahodnih družb. Menijo, da nima nihče koristi od obstoječih neenakosti med spoloma. Diskriminacija preprečuje ženskam, da bi imele enake možnosti. Glavni cilj feministk je ustvarjanje enakih možnosti, še posebno v izobraževanju in pri del. Za ta cilj si prizadevajo z uvajanjem zakonodaje in poskusi spreminjanja stališč. Izkoreniniti poskušajo seksizem in stereotipne poglede na ž in m iz otroških knjig. Želijo, da do reform pride znotraj obstoječe družbene strukture. Pripravljene so sodelovati z vsemi člani družbe, ki podpirajo njihova prepričanja in cilje.

ČRNSKI FEMINIZEM

Razvil se je iz nezadovoljstva z drugimi tipi feminizma. Trdijo, da se druge feministke ne posvečajo določenim problemom, ki jih imajo črnske ženske.

IZVORI NEENAKOSTI MED SPOLOMA – FEMINISTIČNI POGLED

SHULAMITH FIRESTONE – RADIKALNI FEMINISTIČNI POGLED

- za njo spolno zatiranje prva in najosnovnejša oblika zatiranja
- ne pripisuje prvenstvenega pomena ekonomskim razlikam za neenakost
- kritizira Marksa in Engelsa, da naj bi zanemarila reprodukcijo
- »sistem spolnih razredov« prva oblika stratifikacije
- biološke razlike so povzročile obliko družbene organiziranosti, ki jo imenuje -□

biološka družina:

□ ženske ovira njihova biologija (menstruacija, nosečnost, dojenje), ko je noseča ali pazi na dojenčke, je odvisna od moškega

□ odvisnost se še poveča, ker so dojenčki dolgo nebogljeni, za razliko od ostalih vrst

□ odvisnost od moških je povzročila neenake odnose in **psihologijo moči**

□ nudi temelje za vse tipe stratifikacije. Moško zadovoljstvo izvira iz moči nad ženskami, svojo moč želijo razširiti na prevlado nad moškimi.

BIOLOGIJA IN NEENAKOST

- biološka neenakost edina učinkovita začetna točka za njegovo odstranitev

SHERRY B. ORTNER – KULTURA IN RAZVREDNOTENJE ŽENSK

- biologija ni kriva za zatiranje v družbi ampak način, kako vsaka kultura opredeljuje in celi žensko biologijo
- če bi bila odstranjena podlaga za žensko podrejenost bi se spremenilo to **univerzalno vrednotenje**

- kultura ima večjo vrednost kot narava – **je sredstvo s katerim človek nadzoruje in regulira naravo**

ŽENSKÉ IN NARAVA

- ženske so bližje naravi, ker se njihova telesa in fiziološke funkcije bolj ukvarjajo z naravnimi procesi, ki obkrožajo reprodukcijo vrste
- ženske so primarno odgovorne za socializacijo naraščaja
- vloga matere povezana t družino – družina blizu naravi
- žensko psiho opredeljujejo kot bližje naravi, ker razvijeeo bolj osebne, intimne odnose

MICHELLE Z. ROSALDO – JAVNO IN DOMAČE

- prva ki je sklepala, da je ženska podrejenost posledica delitve med javnim in zasebnim svetom
- dve ločeni področji družbenega ž:
 - DOMAČE: institucije in načini aktivnosti, ki so organizirani neposredno okoli ene ali več mater in njihovih otrok
 - JAVNO: aktivnosti, institucije in oblike druženja, ki povezujejo, rangirajo ali organizirajo posebne skupine mater in otrok, prvenstvena domena moških

IZVORI NEENAKOSTI MED SPOLOMA – MARKSISTIČNI IN SOCIALISTIČNI POGLED

ENGELS – NEENAKOST IN PRIVATNA LASTNINA

- v divjaštvu in barbarstvu naj bi neenakost med spoloma dajala prednost ženskam
- delitev dela po spolu, vendar ž niso bile podrejene
- privatna lastnina se je prenašala po ž in ne po m strani, ker ni bilo monogamne zakonske zveze
- ko so moški začeli gojiti črede, je bila njihova lastnina in niso dovolili, da bi se prenašala po ženski strani
- z lastnino živali uničili prevlado žensk v gospodinjstvu
- omejevanje ž pri izbiri spolnih partnerjev, da bi prepoznali svoje otroke
- v civilizaciji ustanovljen monogamni zakon

KRITIKE ENGELSA

- teorija temeljila na nezanesljivih antropoloških opažanjih

STEPHANIE COONTZ IN PETA HENDERSON – ŽENSKO DELO, MOŠKA LASTNINA

- zavračata stališče, da je bila ženska podrejenost vedno univerzalna lastnost človeške družbe
- korenine za sedanje ž zatiranje v družbenih vzrokih
- neenakost med spoloma povzročila razlika med vlogami m in ž v proizvodnji dobrin
- zavračata primer, da se je zgo začela z žensko prevlado ampak z enakostjo

- zgodnje družbe naj bi bile skupnosti: vire naj bi razdelili med vse

LASTNINA IN NEENAKOST MED SPOLOMA

- najpomembnejši dejavnik v prehodu v družbo s spolno stratifikacijo je bil nastanek oblike skupne lastnine, do katere je imela pravice skupina sorodnikov
- starost in starostna prednost sta začeli predstavljati večjo ekonomsko moč in pa tudi višji položaj

PARTIKOLARNOST IN NEENAKOST MED SPOLOMA

- SISTEM PARTIKULARNOSTI: ženske so šle živeti k sorodstvu svojega moža
- MATRILOKALNE SKUPINE: moške so se preselili v sorodstveno skupino svojih žena bolj enakopravne, ženske so obdržale več moči
- Patrilokalne skupine so imele več možnosti za ustvarjanje presežka, ker so se lahko razširile z poliginijo, dodatne žene so zbrale in proizvedle več hrane

SPOL IN INDUSTRIALIZACIJA

ŽENSKÉ IN INDUSTRIALIZACIJA – ZGODOVINSKI POGLED

- najbolj pomembna in trajna posledica industrializacije je bil pojav moderne vloge gospodinje kot »prevladujoče zrele ženske vloge«

DRUŽINA KOT ENOTA PROIZVODNJE

- v predindustrijski Britaniji je bila družina osnovna enota proizvodnje
- zakonska zveza in družina nujni iz gospodarskih razlogov, saj so bili vsi člani družine vključeni v proizvodnjo
- kmetijstvo in tekstilstvo glavni panogi
- vloge gospodinje še ni bilo
- javno in zasebno življenje nista bila tako ločena

TOVARNA KOT ENOTA PROIZVODNJE

- V zgodnjih fazah industrializacije je tovarna popolnoma zamenjala družino kot enoto proizvodnje
- Ženske zaposlene v tovarnah
- Novi zakoni so začeli omejevati delo otrok, ti so vedno bolj postajali odvisni od staršev, nega in nadzor sta padla na ženske
- Odvisnost otrok od matere → odvisnost ženske v zakonu → omejitev na dom

OMEJITVE PRI ZAPOSLOVANJU ŽENSK

- moški so ženske obravnavali kot grožnjo za svojo zaposlitev
- viktorijanska ideologija je trdila, da je mesto ženske doma
- kombinacija dejavnikov je vključevala ideologijo prepoved otroškega dela in omejitve pri zaposlovanju žensk

VRNITEV PLAČANE ZAPOSLOTITVE

- vpliv industrializacije na vlogo žensk:
 1. ločitev moških od dnevne rutine domačega življenja

2. ekonomsko odvisnost žensk in otrok od moških
3. izolacijo gospodinjskega dela in nege otrok od drugega dela

SPOL V SODOBNIH DRUŽBAH – RADIKALNI FEMINISTIČNI POGLEDI

- za njih je patriarhat najpomembnejši koncept za razlaganje neenakosti med spoloma
- pomeni jim prevlado moških v družbi

KATE MILLET – RADIKALNI FEMINIZEM IN SPOLNA POLITIKA

- trdi, da politika obstaja tudi v vsakem » z močjo strukturiranem odnosu ali ureditvi, kjer ena skupina nadzira drugo
- politični odnos med moškim in žensko obstaja v vseh vidikih vsakdanjega življenja
- taki odnosi organizirani na podlagi patriarhata
- spol kot primarni vir identitete posameznikov v moderni družbi

TEMELJI PATRIARHATA

- 8 tipov dejavnikov, ki pojasnjujejo obstoj patriarhata:
 1. **vloga biologije** (moške spodbujamo naj bodo agresivni, ženske pa pasivne)
 2. **ideološki dejavniki** (moški socializirani tako, da imajo dominanten temperament □ zagotavlja višji družbeni status)
 3. **sociološki dejavniki** (družina igra pomembno vlogo v ohranjanju patriarhata skozi generacije, socializaciji otrok v različne temperamente in vodenju otrok, da pričakujejo in sprejemajo različne vloge v življenju)
 4. **odnos med razredom in podrejenostjo** (ženske naj bi imele kasti podoben položaj, ki deluje neodvisno od družbenega položaja, celo ž iz višjih razredov so podrejene moškim)
 5. **izobraževalni dejavniki** (ž pogosteje študirajo humanistične vede, za katere meni, da imajo nižji položaj kot naravoslovne vede)
 6. **uporaba mitov in religije** (religijo se uporablja kot način legitimacije moške prevlade)
 7. **psihologija** (ž zaradi vseh dejavnikov ponotranjijo patriarhalno ideologijo, razvijejo pasiven temperament in občutek manjvrednosti)
 8. **fizična sila** (zadnji vir moške dominacije, patriarhat najbolj podprt s silo, uporaba nasilja nad ženskami, fizično in čustveno usposabljanje povzroča, da se težko uprejo nasilju, ki je uporabljeno s strani moškega)

KRITIKE MILLETOVE

- patriarhat preširoka kategorija, ker gleda na vse družbe kot patriarhalne ne razloži posebnih okoliščin, ki so prevedle do moške prevlade v sedanjih oblikah
- dvomi v predpostavke, ki izhajajo iz uporabe izraza »patriarhat«
- zanemarja materialno podlago večjega zatiranja žensk

SPOL V SODOBNIH DRUŽBAH – MARKSISTIČNI IN SOCIALISTIČNI FEMINISTIČNI POGLEDI

MARX IN ENGELS TER ŽENSKE V KOMUNIZMU

- Engels je bil prepričan, da so ekonomski dejavniki povzročili, da se ženske prilagajajo moškimi in le ekonomske spremembe bi lahko vodile do osvoboditve
- Moški so uživali večjo moč, ker so oni imeli prevlado nad sredstvi
- Trdila sta, da bo kapitalizem pripeljal do delnega zmanjšanja neenakosti med moškimi in ženskami. povpraševanje po ženskem delu bo zvišalo moč žensk znotraj družine
- Marx je menil, da:
 - kapitalistična industrija ustvarja nove ekonomske temelje za višjo obliko družine in odnosov med spoloma
 - Zaposlovanje žensk bo povzročilo, da ne bodo več odvisne od svojih mož in tako ne bo več moške prevlade v družini
- vendar se od ženske še vedno zahteva, da proizvaja dediče in se je tako prisiljena podrediti moškemu
- Engels je bil prepričan, da bo do resnične enakosti prišlo z uvedbo komunizma

SPOL V KOMUNISTIČNIH DRUŽBAH

ZZSR

- iz tega ugotovljeno, da so ženske v komunizmu napredovanje
- v komunizmu so imele ženske pravico za enako plačo za enako delo, plačan porodniški dopust in odmor med delovnim časom, da so nahranile otroka
- niso dosegle enakopravnosti, manj moči kot moški
- izključene iz višjih stopenj oblasti

VZHODNA EVROPA

- ženske so kljub ideologiji enakosti med spoloma zaostajale za moškimi
- delitev med spoloma znotraj trga delovne sile se je spet vzpostavila, ko delovne sile ni več primanjkovalo

KITAJSKA

- komunisti so uvedli veliko novih zakonskih pravic za ženske, vključno s svobodno izbiro zakonskega partnerja, pravico vdov do ponovne poroke, pravico ločitve s privolitvijo obeh partnerjev
- ž dobijo formalno enakost pred zakonom, položaj se izboljša

KUBA

- zavezana komunizmu
- Castro uveden zakonik o enakopravnosti znotraj družine
- Vendar moški ostajajo dominantni, ker imajo višje plače

SKLEP

- države, ki trdijo, da so komunistične so poskušale zmanjšati spolno neenakopravnost, nobena pa se ni približala ukinitvi neenakosti

- spremembe v gospodarskem sistemu, so pomembne, vendar niso znatno spremenile ženske vloge v družini, niti niso izbrisale ideologije razlik med spoloma

SODOBNI MARKSISTIČNI FEMINIZEM

- nekatere feministke os trdile, da položaj žensk v družbi bolj koristi kapitalizmu kot moškim
- kot sekundarne delavke poročene ženske nudijo vir poceni dela, ki ga je lahko izkoriščati
- predstavljajo pohlevno delovno silo, s katero se da manipulirati
- redkeje se včlanijo v sindikate, stavkajo ali sprejemajo kako drugo obliko radikalne akcije proti delodajalcu

KRITIKE MARKSISTIČNEGA FEMINIZMA

- marksisti lahko pojasnjujejo kapitalizem a to ne razloži patriarhata
- sam marksizem ne more pojasniti neenakosti med spoloma
- vidi samo korist kapitalizma od izkoriščanja žensk

»POROKA« MARKSIZMA IN FEMINIZMA

BIOLOGIJA, KAPITALIZEM IN ZATIRANJE ŽENSK

- za zatiranje žensk v kapitalizmu naj bi obstajala materialna podlaga, ki jo najdemo v ženski biologiji
- v predkapitalističnih časih so ženske lahko same kombinirane zahteve glede otroka, z uvedbo tovarniške proizvodnje pa sta se delo in dom ločila, odmori za dojenje niso bili dovoljeni
- matere prisiljene nehati delati
- pogoji so se spremenili, vendar ž še vedno dobivajo nižje plače

SYLVIA WALBY – TEORIJA PATRIARHATA

KRITIKE OBSTOJEČIH PRISTOPOV

- radikalni feminizem kritizira ker ne more pojasniti razlik med ženskami, ki temeljijo na etničnosti in razredu
- marksistični feminizem kritizira, ker se osredotoča na neenakost med spoloma v kapitalizmu in zato ne more pojasniti izkoriščanja žensk v nekapitalističnih družbah
- liberalnemu feminizmu očita, da mu manjka razlaga splošnega družbenega strukturiranja neenakosti med spoloma
- teorija dvojnega sistema: pristopi, ki pojasnjujejo izkoriščanje žensk v okviru dveh ločenih sistemov kapitalizma in patriarhata
- druge pristope poskuša izboljšati z vključevanjem njihovih prednosti v lastno teorijo, ter opuščanjem njihovih pomanjkljivosti